

РИЗИЦИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ –
БЕЗБЕДНОСНИ И ЕКОЛОШКИ ИЗАЗОВДавор М. Милошевић
Војска Србије, 1. бригада КоВ

Садашње стање светске заједнице указује да ће свет будућности бити поприште сукобљавања – сви ресурси света су ограничени, а број становника планете драстично се увећава. Отуда, екологија представља област људског деловања о чијој се проблематици у светским оквирима много говори, а на решавању чијих проблема се заправо недовољно ради, иако упозорења свих релевантних светских стручњака и институција упозоравају да не решавање истих може читаво човечанство довести у један велики, и можда нерешив, проблем. Сагледавајући укупно стање еколошке безбедности, може се закључити да су главни носиоци њеног угрожавања људи и њихова чињења или нечињења. Тако, безбедност у области заштите и очувања животне средине представља један од најважнијих фактора безбедности савременог света, који не зависи само од човекове активности, већ еколошку безбедност могу угрозити и природне катастрофе и климатске промене. Нови начин сагледавања вредности живота захтева позитивна законска, животна и организациона решења, али пре свега промену свести и деловања људи. Циљ не би требао бити мање глобализације, него више глобализације која ће бити боља.

Кључне речи: *глобализација, безбедносни ризици, еколошки изазови, међународна сарадња*

Увод

Током историје је забележено неколико великих покушаја уједињења, пре свега на европском континенту. Најпознатији од тих примера су Наполеоново царство и „Трећи рајх“ или „Свето римско царство немачке нације“, односно Немачка под влашћу Националне социјалистичке партије, којој је претходило доба Карла Великог и Фридриха Барбаросе инспирисаних Римском империјом, која је под мачем и штитом ујединила све државе Средоземља.

Ипак, ниједан од ових покушаја није се одржао, зато што су основе тих уједињења биле присилне. Различите идеје и облици сарадње, повезивање и интеграције присутни су током целе историје формирања држава и права.¹ Данас постоји много

¹ Вукмирица, В. (1996). *Економикс и државни менаџмент*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, стр. 623.

примера успешних унија различитих намена; од индустријских, преко економских до безбедносних: Европско удружење слободне трговине, *NAFTA*, *APEC*, *CACM*, *BRICS*, Евро-азијска унија, Шангајска листа, *NATO*, Партнерство за мир и др.²

Сама идеја о уједињењу европских држава није нова. Те замисли, биле су подстицане идеалима појединаца са једне стране, или тешким и крвавим ратовима са друге, као жеља да се они у будућности избегну.³ Може се рећи да је уједињење готово увек било последица разједињења, односно постизање мира зарад предупређења рата. А, како је рат увек вођен интересом, тако је интерес водиља и сваког уједињења.

Занимљиво је да су споразумна уједињења почела након највећих покушаја присилних уједињења; Лига народа (касније Уједињене нације) након Првог светског рата и НАТО, Варшавски пакт и ЕУ након Другог светског рата. Након пада Берлина и завршетка Другог светског рата, Европа се нашла подељенија него икада, тзв. „гвозденом завесом“. Подела је начињена, не само због сукобљених интереса, већ и због различитих приступа и начина остваривања истих, односно различите уређености друштвених система ослободилаца Европе: САД и капитализма са једне и СССР и комунизма са друге стране „завесе“.

Праћено, тако супротстављеним системима, уједињавање Европе се одвијало на два „фронта“, као што је претходно текло и њено ослобађање; са једне стране уз помоћ САД а са друге уз помоћ СССР, што је проузроковало и стварање два пакта, НАТО у западној и Варшавског пакта у источној Европи.

Идеје глобализације

Многи истраживачи различито дефинишу период почетка, као и фазе глобализације; како политичког, економског, безбедносног и културног тако и као општег друштвеног процеса. На историјски аспект глобализације указује *Malcom Waters* када каже да је „глобализација процес с почетка историје, да појачава своје ефекте од тога времена, али да има изненадно и недавно убрзање“.⁴

Развој индустрије и саобраћаја можемо сматрати за прекретницу у историјском процесу глобализације, а њено убрзање можемо пронаћи у корену прве индустријске револуције почетком 19. века, када због великих техничких и технолошких открића долази до све већег повезивања светске привреде и економије.

Процес глобализације утиче на различите друштвене феномене као што су и ти феномени (нпр. модернизација и стварање националних држава) утицали на сам процес глобализације. Глобализација се посебно интензивира у периоду након Другог

² Међународне економске интеграције су организовани системи економско-политичке сарадње и повезивања земаља на основама развоја свестраних и сталних веза, рационалне међусобне поделе рада и ефикасног коришћења расположивих ресурса у циљу повећања благостања народа и конкурентне способности фирми и држава чланица на светском тржишту. Види: Вукмирица, В. (2000). *Светска трговинска политика и тржишта*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, стр. 268.

³ У спису „Европски савез“ из 1821. године, Конрад Фридрих фон Шмит – Физелдек предлаже оснивање европске федерације, савезне војске, конгреса нација, увођење заједничке европске заставе, успостављање јединственог правног поретка, постојање европске валуте и заједничке васпитне и образовне мере.

⁴ Waters, M. (1998). *Globalization*. London: Routledge, стр. 4.

светског рата и почетком употребе информационе технологије, будући да сама информациона технологија омогућава повезивање некада географски врло удаљених подручја у реалном времену, виртуелно бришући границе времена и простора. Тако да, у складу са некадашњим слоганом *McLuhana*, свет у правом смислу постаје „глобално село“ са свим добрим и лошим особинама које оно, као такво, носи са собом.

Могућности безграничног преношења информација и сарадње прво је искористио капитал. Прва глобална тржишта била су - финансијска. А крајем глобализације се сматра коначно уједињење света, политичко, безбедносно и културолошко; са једном светском религијом, једном светском владом и једном светском армијом, која би требала да спречи будуће сукобе и ратове.

Ипак, показало се да уклањање граница протока људи, добара и информација има и своје лоше последице. Поред транснационалних корпорација, дошло је до појаве и међународних криминалних и терористичких организација. Трговина наркотицима је оформила глобално тржиште увећавајући профит, за само две деценије чак неколико хиљада пута, док је трговина људима досегла бројке које превазилазе искуства из робовласничких периода.⁵ На крају, дошло је и до глобализације тероризма; како организација и акција, тако и његове главне последице – феномена страха.

Корените промене међународних односа насталих као последица престанка глобалне безбедносне претње, познате у историји као период „Хладног рата“, су убрзале развој Европске Уније, тј. уједињења Европе и њено проширење. Само проширење је увек било превасходно последица политичких циљева и економских интереса, а не зато што је нека држава испуњавала одређене привредне и друштвене стандарде. Пример су: Шпанија у којој су на власти били фашисти, или Грчка која је примљена зарад интереса у периоду Хладног рата, а најновији примери су Румунија и Бугарска, које економски и данас заостају за неким државама Европе које још увек нису примљене у Унију, како би се повезала тржишта Запада са Грчком и привредним гигантом Турском, а заобишла Србија⁶ чије чланство, условљено пре свега признањем тзв. државе „Косово“, није извесно.

Са друге стране, више је него очигледан утицај САД, који се не огледа само у војном смислу, већ и у томе којом брзином и у ком правцу ће ићи проширење Уније, с обзиром да се, поштујући идеје Хантингтона о „западној културној сфери“⁷, америчка спољна политика не усуђује да допусти даље проширење, као ни могућност да се и Русија једном прикључи ЕУ.

Проблем даљем развоју ЕУ представља и противљење САД формирању заједничких европских снага безбедности, у којима виде начин да се умањи, а касније и сасвим избрише, улога НАТО. И поред тога што су европски политичари толико помпезно најавили стварање европске војске и тврдили да је тренутак да се измени улога НАТО, све је остало само на лепим жељама.⁸

⁵ Dahrendorf, R. (2000). *Svijet bez oslonca: Globalizacija i anomija*. Zagreb: Europski glasnik (9), br. 9, стр. 507- 508.

⁶ И нестабилна БЈР Македонија.

⁷ Види: Huntington, P. S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

⁸ Европска војна индустрија након Другог светског рата нема капацитете који би били конкурентни на светској војно-безбедносној сцени са такмацима као што су руске, кинеске или америчке оружане снаге и наменске војне индустрије.

Савремене тековине

У модерном добу корист од глобализације припада искључиво приватном сектору, крупном капиталу у облику мултинационалних компанија. Користећи неразвијеност постојећих и непостојање других потребних глобалних економских институција, мултинационалне компаније производе тамо где су трошкови производње најнижи, „књиже“ профит у оној земљи где је порез најмањи, а монополом на уједињеном тржишту производе пласирају по највишим ценама које могу постићи за своје производе.

Како је *Greg Dyke*, тадашњи генерални директор *BBC*, у једном говору 2000. године, рекао: „Речено нам је да се свет глобализује. То није истина: он се американизује!⁹ Овакав став врло илустративно и демонстративно осликава осећај беспомоћности многих људи пред глобализацијом, односно „американизацијом“ коју носе светске мултинационалне корпорације, од којих већина има седиште управо у САД.

Сједињене америчке државе имају специфичну улогу у глобализацији, јер су се у претходне три деценије издвојиле као светска велесила, без премца, која је једноставно чинила оно шта науци, без укључивања међународне заједнице у процес доношења одлука које имају глобалне последице и поштовања међународних институција, закона и протокола чије су и саме чланица и потписница.¹⁰

Дакле, готово тридесет година након завршетка Хладног рата, који је произвео велика очекивања од којих су нека очигледно била неоснована, свет изгледа као да се заправо суочава са неизвеснијом будућношћу. До нестабилности светске безбедности је довела глобализација међународне безбедности оличена у великим интернационалним безбедносним савезима, пре свих НАТО и ЕУ, која је проузроковала разоружавање малих и пренаоружавање великих земаља, виђених као носиоци сигурности и моћи савеза којима су припадали. Наравно, не треба претеривати, у Европи је владао мир. Велики оружани сукоб није био у стању да уништи структуру међународног система. Број убијених у ратовима широм света био је у опадању. У међувремену, глобализација је наставила да доноси благодети за више људи, него што је био број оних које је доводила у неповољан положај.

Нови, 21. век, не само као почетак новог века и миленијума, већ и као период великих очекивања, доноси значајне промене у свету где се са економским и војним јачањем земаља *BRICS* (Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужна Африка) поново успоставља равнотежа у међународним односима, односно јавља се противтежа САД и ЕУ као највећих војних, политичких и економских такмаца у свету и досадашњих „предводника“ глобализације.

„Ипак, упркос многим очигледним позитивним карактеристикама, будућност садржи многе неизвесности. Можда је прерано говорити, како неки већ почињу, о крају америчке ере или (још драматичније) колапсу онога шта су неки од ових других

⁹ Hafez, K. (2007). *The myth of media globalization*, Cambridge: Polity Press, стр. 48.

¹⁰ Према речима професора *Waltz* са Колумбија Универзитета у саставу балансираних, уједињених, држава, доминација само једне или групе држава, спречена је реакцијом осталих; државе Европе егзистирају у противтежи задњих тридестинак година. Крајем хладноратовских односа и колапсом СССР-а, САД су остале као велесила бр. 1 чији је декларисани циљ задржати позицију сурогата светске владе што, према *Zbigniew Brzezinski*, САД темељи на четири елемента: глобалној војној моћи, глобалном економском утицају, глобалном културно-идеолошком утицају, и – као кумулативној последици претходне три - глобалном политичком утицају.

називали „ново америчко царство“. То је свакако преурањено како би се предвидео нечији други век који замењује владавину САД, али само две деценије након распада свог главног идеолошког непријатеља у облику СССР, САД више не изгледају и не звуче тако самоуверене, као што се то чинило некада током славног периода 90-их година 20. века, када су важиле за „светског жандарма“.¹¹

Они који су предвиђали пад САД и крај „новог светског поретка“, чини се да су били у праву. Са друге стране, неки од њих можда су ипак погрешили - можда се јавља још један, нови(ји), светски поредак.

Глобална безбедност

Глобализација је усуд савременог света, нада планете и сила на коју сви који се озбиљно баве друштвом и историјом морају рачунати као са фактором моћи првог реда и неизбежном судбином будућих генерација.

Било да смо противници глобализације или њене апологете, морамо се сложити да тај планетарни историјски процес води свет у брзе, дубоке, револуционарне и неповратне: економске, културне, политичке, техничко-технолошке, безбедносне и еколошке промене, а које је *Ulrich Beck* назвао „друштво ризика“¹² које обележава индивидуализам и слабљење традиције и у коме неизвесност напушта оквир предвидљивости друштвених промена.

Уколико свет жели да живи у миру и посвећен свеопштем напретку, нада се мора полагати у владавину права, слободног тржишта људи, идеја и капитала, примену закона и позитивних решења једнакости и општег задовољства која ће на један систематичан начин ломити отпор свих милитантних елита и интересних група и њихово развлашћивање и довођење на периферију цивилизацијских токова друштва.

Упркос великим претњама по мир у свету постоји једна дубока и животворна логика опстанка која каже да ако свет жели да траје, упркос свим ризицима и претњама, мора да сарађује без обзира на све антагонизме, неповерења, мржњу и војна надметања великих сила. Глобализација света значи да није могуће изоловано постићи безбедност једне државе, колико год она била велика и моћна, јер ризици постају заједнички, а безбедност је све мање дељива и географски и садржински, те је неопходно удружено отклањање безбедносних изазова, ризика и претњи.

Систем сарадње у области безбедности мора бити активан, зато земље које брину за сопствену безбедност морају бити спремне да учествују у заједничкој дипломатији, економији и, ако је потребно, војној акцији у областима изван њиховог заједничког простора, које могу да угрозе, или их тако препознају, њихове друштвене вредности.¹³

¹¹ Baylis, J., Smith, S., Owens, P. (2011). *The Globalization of World Politics, 5th edition*. New York: Oxford University Press, стр. 79.

¹² Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press, стр. 16.

¹³ *Arnold Wolfers* безбедност дефинише као слободу примене одређених вредности, самим тим као „одсуство претње стеченим вредностима“. Види шире: Wolfers, A. (1952). „National security“. У: *Political Science Quarterly*. New York: The Academy of political science, vol. 67, no. 4. стр. 494.

Ипак, међузависност и прожимање света може бити плодносно као и извор конфликата: „На пренасељеном социјалном и културном простору... могућа је и експлозија виолентних културних сукоба...“¹⁴ Дубоко су у праву мислиоци који тврде: „Тако много тога се десило толико брзо да су потребне нове теорије како бисмо објаснили недавну прошлост, а да и не говоримо о обликовању прилика, изазова, претњи које доноси време које је пред нама“.¹⁵ Славни историчар *Tojnbee*¹⁶ је приметио да постоје догађаји који постају симболи¹⁷ једне епохе; глобализација је таква појава која симболизује дух данашњице,¹⁸ која преобликује све чега се дотакне, далекосежно мења природу националне државе и међународног поретка,¹⁹ али промена је често драматична и крвава, посредством сукоба и ратова. Глобализацију прате различити интереси значајних социјалних актера као и бројне контроверзе (теоријске, методолошке и практичне) о суштини њених процеса, њиховом значају и социјално-развојној улози коју имају у свету. Поменуте супротности се крећу „од глорификације и апологије, до фобије и нихилистичко-догматске негације њиховог значаја“.²⁰ У свету нема само слагања, хармоније, јединства и мира, већ има и много надметања, неслоге, сукоба и ратова.²¹

Законитости деловања светске заједнице не престају нашем жељом да избегнемо планетарна правила игре. Глобализација је светски процес који се дешава и онима који је креирају и другима који су против ње, и велико је питање колико су човек и држава у могућности да бирају околности свог постојања, егзистенције и развоја. Будућност света је непредвидива, данас можда и више него икада, и историјско кретање може да нас одведе до јединственог демократског света, еколошке катаклизме или орвеловског „друштва“.

Глобализација мира или рата?

Период прошлог века неки називају „век зла“, док се многи слажу да је то најкрвавији век у историји људског рода. Укупан број мртвих људи који су последица ратова, или су повезани са њима, процењује се на 187 милиона, што је 10% светске

¹⁴ Commission on Global Governance (1995). *Our Global Neighbourhood: The Report of the Commission on Global Governance*. Oxford: Oxford University Press.

¹⁵ Koen, R., Mihalka, M. (2005). *Saradnja u bezbednosti: Novi horizonti za međunarodni poredak*, Rasprave Centra Džordž Maršal, br. 3. Beograd. (org. Cooperative Security: New Horizons for International Order, Richard Cohen and Michael Mihalka), стр. III (Predgovor).

¹⁶ Види: Tojnbee, A. (1970). *A Study of History*. превод др Мiodрага Лукића. Beograd: Prosveta.

¹⁷ Владајућа тема планетарног типа или владајућа тема једне групе међусобно повезаних истраживача постаје јучерашњи, данашњи и сутрашњи повод да се изрази смисао човека и његове заједнице.

¹⁸ Глобализација је настанак сложене мреже међусобно повезаности, која значи да на наше животе све више утичу одлуке и догађаји који се одигравају далеко од нас. Глобализација је објективан и планетарни процес распрострањавања истих форми живота на готово целокупни социјални простор света.

¹⁹ „Вествалфски концепт апсолутног права држава да делују унутар сопствене територије...није више прихватљив за државе либералне демократије...Концепт државног суверенитета не може бити застор иза којег ће се некажњено дешавати масовно нарушавање безбедности људи...“ Р.Кoen и М. Михалка, *Исто*, стр. 7.

²⁰ Митровић, Љ. (2003). „Прилог социолошком одређењу глобализације и транзиције“. У: *Време глобализације*, зборник, Кнежевић, М. (прир.). Beograd: Дом културе „Студентски град“, стр. 35.

²¹ Хераклитовска слика света.

популације из 1913. године.²² Прошли, 20. век, је био време готово непрекидног рата, ипак оно шта чини посебност 20. века²³ јесте да су се први пут у историји догодила два сукоба светских размера. Након Другог светског рата следи преко четири деценије Хладног рата, који се уклапа у дефиницију рата великог филозофа Хобса, према коме се рат „не састоји само од битака или чина борбе, већ и од периода времена током којег је воља да се отме у бици довољно позната“²⁴ и који је заправо довео до нове, тзв. „блоковске поделе“ света.

Почетком последње деценије 20. века многи стратеги су били захваћени плимом оптимизма названом „Нови светски поредак“. Три водећа америчка стратега: Ештон Картер, Вилијем Пери и Џон Штрајнбрунер, говорили су 1992. године о сарадњи у безбедности као о начину за изналажење нових прилаза светском миру: „Организациона начела као што су одвраћање, нуклеарна стабилност и заустављање, јасно су изражавали тежње хладног рата. Сарадња у безбедности је одговарајући принцип међународне безбедности постхладноратовске ере“.²⁵ Сарадња у многим областима живота је постала новина у међународним односима, до јуче непријатељски супротстављених војно-политичких табора. Све је изгледало, каже Коен, као: „...излазак из области уских хладноратовских стратегија... у широка, сунцем обасјана подручја међународног мира и хармоније“.²⁶ Међутим, неки догађаји последње декаде 20. века, на подручју бившег СССР и СФР Југославије, показали су да је почетни оптимизам био, у најбољем случају, преурањен.²⁷

На почетку 21. века, нашли смо се у свету у коме оружане операције нису више нужно у рукама влада и у коме супротстављене стране немају заједничке карактеристике, статус и циљеве, осим спремности да употребе насиље. Број међународних ратова прилично упорно опада од средине 60-их година 20. века, када су унутрашњи сукоби постали уобичајнији од сукоба који су се водили између држава. Број сукоба унутар државних граница наставио је да расте невероватном брзином све док се није изједначио 90-их година 20. века.²⁸ Значајно за 20. век јесте и губљење разлике између бораца и цивила. Два светска рата обухватила су читаво становништво зараћених земаља; трпели су и борци и они иза линија фронта.

²² Процена жртава: Brzezinski, Z. (1993). *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21st Century*. New York: Touchstone, Rockefeller Center; a populacije Maddison, A. (2001). *The World Economy: A Millennial Perspective*. Paris: OECD, стр. 241.

²³ Ипак, 20. век не може да се посматра као јединствен блок, ни хронолошки ни географски. Према историчару Е. Хобсбауму временски 20. век спада у три периода: доба светског рата усредсређеног на Немачку (1914-1945), доба конфронтације двеју суперсила (1945-1989) и доба окончања класичног међународног система моћи.

²⁴ Hobsbaum, E. (2008). *Globalizacija, demokratija i terorizam*. Beograd: Arhipelag, стр. 19.

²⁵ Carter, B. A., William J. P., Steinbruner, D. J. (1993). *A New Concept of Cooperative Security*. Washington, DC: The Brookings Institution Press, стр. 34.

²⁶ Види: Koen, R., Mihalka, M. (2005). *Saradnja u bezbednosti: Novi horizonti za međunarodni poredak*, Rasprave Centra Džordž Maršal, br. 3. Beograd. (org. Cooperative Security: New Horizons for International Order, Richard Cohen and Michael Mihalka), стр. III (Predgovor).

²⁷ 90-те године 20. века биле су испуњене војним сукобима у Европи, Африци и западној и централној Азији.

²⁸ *Stiftung Entwicklung und Friden, Globale Trends 2000: Fakten, Analysen, Prognosen*. Frankfurt am Main, 1999, стр. 240.

Међутим, током 20. века, терет рата се све више пребацавао са оружаних снага на цивиле, који нису били само његове жртве, већ све више предмет војних или војно-политичких операција. Разлика између Првог и Другог светског рата је драматична: само 5% страдалих у Првом су цивили; у Другом та бројка расте на 66%. Данас је 80% до 90% цивила захваћено ратом. Рат постаје тоталан и обухвата све сфере друштва и становнике. Све тачке зараћених страна су војни циљеви.²⁹

Ова пропорција је порасла крајем Хладног рата зато што се већина војних операција од тада није одвијала преко војника, већ преко сасвим малих регуларних или нерегуларних трупа,³⁰ које у много случајева оперишу високотехнолошким оружјем и који су заштићени од ризика губитка. Иако је истина да високотехнолошко оружје омогућава да се успостави разлика између војних и цивилних мета, нема сумње да су главне жртве ратова и даље цивили.³¹

Мир и рат су појмови првог реда у људском роду. Ипак, лакше би било расправљати о рату и миру у 20. веку да је разлика између та два појма остала јасна као што је била на почетку тог века, у данима када су Хашким конвенцијама из 1899. и 1907. године одређена правила ратовања.³² Одувек је било јасно како ове конвенције не покривају све грађанске и међународне оружане сукобе. Током 20. века ова релативна јасноћа замењена је збрком.

Пре свега, линија између међународних ратова и сукоба унутар држава постала је замагљена зато што је 20. век карактеристичан не само због ратова већ и по револуцијама, распадима царстава и борбама многих народа за независност. Затим, јасна разлика између рата и мира постала је неприметна. Други светски рат нити је почео декларацијом рата нити се завршио потписаним примирјем или миром. Њега је пратио период који је тако тешко класификовати било као рат било као мир, у старом конвенционалном смислу, да је требало сковати нови израз „Хладни рат“ да би се он верно описао.

Ни данас, као и током 20. века, не постоји ефикасан глобални ауторитет који је способан да контролише, уреди или спречи оружане спорове. Мишљење је значајних теоретичара, да данас недостаје светска влада, која би била одговорна за ефикасније (и праведније) решавање глобалних проблема, будући да ОУН, са Са-

²⁹ Најбољи доказ томе је и модеран „хибридни рат“ који је захватио све сегменте друштва, чак и виртуелни и медијски простор. Први пример тоталног, или хибридног рата, био је напад НАТО на СРЈ 1999. године, када је извршена економска, медијска и међународна изолација, а затим је гађањем цивилних објеката вршен политички притисак, након неуспелог војног. Крај рата био је 5. октобар 2000. године, када је тзв. „плишаном револуцијом“ извршена коначна смена државног врха и промењено државно и друштвено уређење.

³⁰ Приватне војске, корпоративне армије и армије корпорације.

³¹ Штавише, страдање цивила није у пропорцији са обимом и интензитетом војних операција. Борба између оружаних јединица у Африци током 90-их година 20. века тешко да је обухватила више од неколико хиљада углавном лоше наоружаних бораца, а опет је, на свом врхунцу, условила готово седам милиона избеглица. У извесном смислу утицај рата на живот цивила увећан је глобализацијом и порастом ослањања света на устаљен, непрекидан проток комуникација, техничких услуга, испорука и снабдевања. Подаци преузети од: UNHCR (2000). *The State of the World's Refugees 2000: fifty years of Humanitarian Action*. Oksford.

³² Сукоби су предвиђени да се превасходно одвијају између суверених држава...Рат је требало да се оштро разликује од мира објавом рата на почетку и примирја или мира на крају. Војне операције би требало јасно да деле борце—обележене као такве униформама које носе или другим знацима припадности организованој оружаном сили—и цивиле, неборце. Рат је требало да се води између бораца. Неборци би требало да у време рата, колико је то могуће, буду заштићени.

ветом безбедности, није погодна за то. Уместо тога, сада постоји систем који би се могао назвати „глобално управљање без глобалне владе“³³, односно систем са релативно мало светских институција за глобално управљање, тако да највећи број неразвијених земаља нема никакав утицај на глобалну политику одлучивања.

Савет безбедности УН показује многе слабости, када је у питању очување светског мира, јер интерес држава³⁴ чланица је изнад његовог ауторитета. Не постоји могућност да САД, или нека друга државна моћ, појединачно успостави трајну контролу безбедности, чак и да то жели, јер једна суперсила не може да надокнади недостатак глобалног ауторитета као и да воља једне државе буде добровољно прихваћена као обавезујућа за највеће државе.

Најзад, глобални тероризам, монструозним и спектакуларним чиновима широм, пре свега Западног, света преко ноћи је ставио на дневни ред историје нову врсту тоталног, светског рата.³⁵ Глобални, тзв. „хибридни рат“, рат одликује разарање свих материјалних и културних основа живота, растући технолошки варваризам, и спремност на потпуно разарање друштва. Поред тога, он још има и изразито колективно-психолошку функцију - стварање планетарног страха.

Има показатеља да се глобализација помера у правцу асоцијалног, ауторитарног лика и да се друштво претвара у „светско друштво ризика“. Ризик је трајно својство људског бивствовања у историји, али никада до сада он није имао такве размере. „Четири јахача апокалипсе“: опасност од еколошке катаклизме, катастрофе произведене нуклеарним, биолошким и хемијским оружјем; малигни раст сиромаштва и сукоб цивилизација, глобални тероризам - језде планетом“.³⁶ Ауторитарна глобализација, као и тероризам, погодује заостравању сукоба: „Ако не нађемо решење, имаћемо грађански рат светских размера између оних који контролишу мреже технологије, финансијског капитала и информација и свих оних индивида, група и заједница које осећају да глобализација представља претњу њиховом идентитету“.³⁷

Садашње стање светске заједнице показује да се свет суочава са невиђеним превирањима и сукобима глобалног, технолошког и војно супериорног света и снага отпора променама старих форми, навика и облика живота. Тај сукоб се може звати различито, али он је у суштини немилосрдни рат до истребљења старог обрасца живота и незадрживо долазеће, глобалног начина живота. Свет будућности ће бити попреште сукобљавања и надметања, јер сви ресурси света су ограничени, а број становника планете драстично расте. Човек у помоћ може позвати науку и технички прогрес, разумевање и суживот међу људима, али ће увек бити оних који ће сматрати да је пут

³³ Види: Stiglic, Dž. E. (2002). *Protivrečnosti globalizacije*. Beograd: SBM-h, стр. 35.

³⁴ Будући да само државе имају праву моћ, постоји опасност да међународне институције постану неефикасне када покушају да се обрачунају с преступима какви су ратни злочини. Види шире: Gutman, R., Rieff D. (eds) (1999). *Crimes of War: What the Public Should Know*. NewYork: Legal Editor.

³⁵ Присутан је значајан заокрет ка централној улози војне силе у свету, нарочито после терористичког чина од 11. септембра 2001. године, када нова америчка војна доктрина допушта употребу нуклеарног оружја, сврставајући га у категорију конвенционалног оружја. Означавачући свет униполарним, САД постају агресивније, са јасним циљем да успоставе потпуну контролу над глобалним природним ресурсима, упркос противљењу других центара светске моћи, који све више јачају (Русија, Кина).

³⁶ Пеџић, М. (2002). *Globalizacija – dva sveta* (eng. *Globalization – Two Worlds*). Niš: Univerzitet u Nišu, стр. 21-22.

³⁷ Touraine, A. (2000). *Can We Live Together? Equality and Difference*. Cambridge: Polity Press.

сукоба и доминације најјачих много бољи, бржи, јефтинији и ефикаснији, јер ионако су се кроз историју о једнакости највише бринули немоћни, или бар слабији.

Данас, свет вапи за праведним судијама а не за силницима моћи, који нису ни неутрални ни способни да предузму кораке који би водили до истинског и праведног мира. Има мишљења да равнотежа рата и мира у 21. веку не зависи од ефикасних механизма преговарања, већ од унутрашње стабилности држава и одлучности избегавања и спречавања оружаних сукоба, како на унутрашњем тако и међу-државном плану. Главна опасност од рата је у мешању других држава, или војних актера, у унутрашње конфликте који су често врло насилни, јер грађански ратови су увек крвавији од међународних.³⁸

Еколошки изазов

Екологија представља област људског деловања о чијој се проблематици у светским оквирима много говори, а на решавању чијих проблема се заправо мало, или нимало, не ради, иако упозорења свих светских стручњака из ове области говоре да не решавање истих може читаво човечанство довести у један велики, и можда нерешив, проблем.

За почетак модерне екологије обично се повезује *Charles Darwin* и његова теорија еволуције и природне селекције где је, између осталог, указао на чврсту повезаност између животиња и њиховог природног станишта. Та чврста повезаност често се нарушава од стране људи који сматрају да Земља има једину сврху да служи њима у удовољавању њихових потреба, а у чије планове обично не улази и брига за животиње и биљке које су пре живеле на местима која су људи заузели и прилагодили својим потребама.

Истовремено, међународни односи су први пут заиста постали глобални. Комуникације су тренутне; светска привреда функционише истовремено на свим континентима. Читав низ проблема који су искрсли, као што су неконтролисано ширење нуклеарног оружја, заштита човекове околине, демографска експлозија и економска међузависност могу да се решавају једино на светском нивоу.³⁹

У "Извештају о глобалним ризицима 2016"⁴⁰ наглашава се да је ризик од већег утицаја на глобалну безбедност од стране ефеката еколошких и климатских промена, чак и испред других, као што су оружје за масовно уништење (друго на листи) или тероризам. Конкретно, извештај указује на то како климатске промене све више производе поплаве, олује и несташице воде⁴¹. Са друге стране, ризик са већом вероватноћом појаве се односи и на екстремне временске прилике и треће, на ефекте климатских промена.

³⁸ Неизбежно је неупоредиво веће страдање цивилног становништва.

³⁹ Kisindžer, H. (1999). *Diplomatija I*. Beograd: Verzal pres, стр. 10-11.

⁴⁰ Извештај о глобалним ризицима је документ који објављује Светски економски форум већ 11 година. У припреми извештаја 2016. године учествовало је око 750 стручњака који су следили научну методологију. Види шире: <http://www.wef.com/global-risks-report-2016>

⁴¹ Најугроженија географска област је азијско-пацифички регион.

Еколошка безбедност као сегмент модерне комплексне безбедности, представља одсуство претњи, наношења штете природној средини и далекосежно здрављу становништва. Као таква она обухвата: скуп стања, појава и дејстава који обезбеђују еколошки природни баланс на Земљи на локалном, регионалном и глобалном нивоу, као и искључивање било које делатности човека која испољава штетан утицај на средину у којој човек делује.⁴²

Сагледавајући укупно стање еколошке безбедности код нас и у свету, може се закључити да су данас њени главни носиоци угрожавања људи и то њихова колективна или појединачна чињења или нечињења. Безбедност у области заштите и очувања животне средине представља један од најважнијих фактора безбедности савременог света. Ипак, еколошка безбедност не зависи само од човека и његове активности. Наиме, еколошку безбедност могу угрозити и природне катастрофе, као што су земљотреси, вулкани, оркански ветрови, поплаве, клизишта и сл.

Глобализација – увећање проблема или пут до решења?

Између глобализације и еколошке безбедности постоји значајна интеракција. Глобализација директно испољава свој утицај на поље екологије и безбедности, па и еколошке безбедности као такве. Било да је у питању нека држава, регија или континент, до њих могу допрети одређени еколошки проблеми чак и са врло удаљених меридијана. Ефекат „стаклене баште“ не оставља имуним ни Европу ни САД, ни шуме Амазоније, нити климу Антарктика нити било који други део планете. Исто је и са нуклеарном радијацијом, евентуалном употребом НХБ оружја или било ког другог типа оружја за масовно уништење.

Када је у питању еколошка безбедност, локална претња може имати глобалне разmere. Из тог разлога разрешење глобалних еколошких проблема тражи ангажман свих, јер су и угроженост и безбедност глобални, у интересу свих. Ипак, неопходно је уочити да се улагања средстава у заштиту животне средине драстично разликују од државе до државе, сходно њиховој економској моћи.⁴³ У том смислу, тешко је изградити било какав глобални стандард који би све земље могле испунити, а опет, с друге стране, тај стандард је неминован и није више питање заштите животне средине већ уопште опстанка људске врсте на Земљи. Стога је нужност поступања неопходна и ургентна.⁴⁴

⁴² Еколошка безбедност је безбедност грађана од:

- неодговорног загађивања ваздуха, земљишта, биљног и животињског света;
- неодговорног коришћења природних богатстава (воде, руде, минерала, рибног и ловног фонда, шљунка, песка, итд.);

- неефикасних институција за спровођење закона и

- самих људи у понашању према природи, животној средини и окружењу.

Види: Todorović, P. (2001). *Autorizovana predavanja iz Savremeni sistemi bezbednosti, odbrane i zaštite*, Magistarske studije. Beograd: Fakultet civilne odbrane.

⁴³ Процене показују да је Србији за достизање еколошких стандарда и успостављања система еколошке безбедности на нивоу земаља чланица ЕУ неопходно улагање од готово 25 милијарди америчких долара, што представља два и по пута већу вредност од девизних резерви НБС.

⁴⁴ Vranješ, N. (2009). „Globalni aspekti ekološke bezbednosti”. У: Zbornik radova sa 1. Međunarodne konferencije *Ecological safety in post-modern environment*. Banja Luka: Panevropski univerzitet “APEIRON”, Fakultet pravnih nauka, стр. 5.

Међународна сарадња на пољу еколошке безбедности, и у самом унапређењу заштите животне средине, мора имати значајно место у општим интеграционим токовима и на глобалном плану са настојањима и истрајношћу да се проблеми реше кроз међународне конвенције и организације из разлога што је сама природа еколошке безбедности таква да изискује потребу сарадње као једини начин да се обезбеде адекватне превенције евентуалних несрећа на пољу еколошке безбедности.

Као највеће претње еколошкој безбедности на глобалном плану могу се издвојити:⁴⁵ демографска експанзија; нуклеарна енергија и сваки други облик енергије који се емитује савременим технолошким достигнућима; масовна сеча и пустошење шума чиме се смањује количина кисеоника на планети; глобално отопљавање услед трошења озонског омотача што за последицу има стварање стаклених башта; проблеми управљања отпадом; злоупотреба достигнућа биолошких и медицинских наука на основу чијих истраживања је заживела производња генетски модификованих организама као и усклађени (одрживи) развој.⁴⁶

Данас, мега корпорације настоје да остваре максималан профит уз минимална улагања, не водећи при томе рачуна о нарушавању ни локалне, регионалне или глобалне биосфере, као ни тренутним и трајним последицама које ће њихово деловање проузроковати. Једини циљ је профит, а једини начин обуздавања је закон. Међутим, сиромашне земље су најчешће богате природним ресурсима, које нуде на експлоатацију богатим инвеститорима не условљавајући их при томе ни са чим, па напослетку ни са прописима и мерама еколошке заштите и одрживог развоја. Све најчешће, и најалост, остаје на савести интернационалних корпорација.

Последице оваквих констелација су настајања тзв. „хазарда“. Хазарди су посебно (потенцијално) опасна индустријска подручја чије постојање представља потенцијални ризик од избијања еколошког акцидента. При чему, географски и геостратегијски положај земље има велики утицај на еколошку безбедност поготово са аспекта глобалне безбедности.⁴⁷

И поред великог броја невладиних организација широм света које засебно делују и које немају посебну координацију нити заједнички план глобалног стратегијског деловања, а чија улога, истина није занемарљива, изузев *UNEP*⁴⁸ и

⁴⁵ О изворима и облицима угрожавања животне средине, детаљније видети: Gačeša, D. (2008). „Bezbednosni aspekti zaštite životne sredine u Republici Srpskoj-rizici i prijetnje“. У: *Bezbednost i zaštita u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, stanje i perspektive*, zbornik radova. Banja Luka: Fakultet za bezbednost i zaštitu.

⁴⁶ Усклађени (одрживи) развој је циљно-оријентисан, дугорочно (континуиран), свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима. Преузето из: „*Национална стратегија одрживог развоја*“ (2008). Београд: Влада Републике Србије, 2008, стр. 5.

⁴⁷ Примера ради, када се десила позната хаварија нуклеарне електране у Чернобилу 1986. године, бивша СФРЈ се нашла на значајном удару управо због њеног географског положаја који је пружао повољност контаминираниости.

⁴⁸ *United Nations Environment Programme (UNEP)* је програм УН за заштиту животне средине на глобалном плану. Седиште ове организације је у Најробију у Кенији са канцеларијама широм света. Програм је заснован на резолуцији УН број: 2997 (XXVII) од 15. децембра 1972. године. Програмом руководи Управљачки савет који о свом раду извештава Генералну скупштину УН. Савет броји 58 чланова које из различитих региона света бира Генерална скупштина на мандат од четири године. Циљ програма је стварање и јачање партнерства у заштити и развоју квалитета животне средине. Види:<http://www.unep.org>

*UNDP*⁴⁹ које делују глобално и имају правнополитички капацитет под окриљем ОУН, не постоје значајније организације које се баве проблематиком еколошке безбедности. *UNDP* и *UNEP* несумњиво по својој структури, мрежи, броју чланова и са финансијским фондом представљају значајан субјекат еколошке безбедности глобалног карактера.

У циљу што ефикасније сарадње на пољу еколошке безбедности потребно је предузети следеће мере:

- правно регулисати потенцијално опасне индустријске системе кроз мапе хардарда те у том погледу успоставити систем размене података и обавештавања;
- правно прописати стандарде и мере које се предузимају у одређеним ситуацијама угрожавања еколошке безбедности, а које би биле унифициране за све земље сходно могућностима;
- правно регулисати заштиту водотокова, неконтролисано загађивање атмосфере, еколошке аспекте међународног саобраћаја и сл.;
- правно и политички детерминисати кровну организацију која ће се на глобалном плану на најдиректнији, експлицитнији и јединствен начин бавити проблематиком еколошке безбедности.⁵⁰

При томе, од изузетног је значаја медијско деловање свих, и појединаца и организација, и међународног и владиног и невладиног сектора и на локалном и на глобалном нивоу која подстиче заштиту животне средине и еколошку безбедност, а са циљем буђења свести код свих земаља широм света о значају еколошке проблематике која нас све погађа због чега сви и морамо да се укључимо у њено решавање, због чега се за њу и везује крилатица „мисли глобално, делуј локално“.

Закључак

Глобализација, као реалност која је неупитна и немилосрдна, носи у „својим недрима“ за људе и народе многе могућности, наде, претње и страхове. За мале народе постоји опасност губитка свог имена, сећања и културног идентитета. Али, глобализација представља за све велику неизвесност и различите алтернативе: демократски или ауторитарни светски поредак; „одрживи развој“ или еколошко и технолошко самоуништење планете; стабилнији развој међународних односа или регионална сукобљавања; рационално усмеравање глобализацијских токова или

⁴⁹ *United Nations Development Programme* (UNDP) је развојни програм УН који се залаже за повезивање држава у циљу њиховог развоја и размене искустава, а ради постизања бољих животних услова. Овај програм-организација обухвата 166 држава широм света и глобалног је карактера. Програм обухвата следеће области: демократску владавину; редуkcију сиромаштва, превенцију криза и опоравак, животну средину и енергију те борбу против HIV/AIDS. Дакле, видљиво је да *UNDP* развија једну читаву област која се назива животна средина и енергија. У том погледу организација се бави следећим областима животне средине: стратегијом одрживог развоја, управљање водама, одрживом енергијом, одрживим развојем земље, биодиверзитетом, хемијским менаџментом и националним политикама и програмима контроле штетног зрачења. Види: <http://www.undp.org>

⁵⁰ Vranješ, N. (2009). „Globalni aspekti ekološke bezbjednosti“. У: zbornik radova sa 1. Međunarodne konferencije *Ecological safety in post-modern environment*. Banja Luka: Panevropski univerzitet „APEIRON“, Fakultet pravnih nauka, стр. 6.

цикличне смене светског хаоса; јачање политичке демократије или умножавање ауторитарних режима, праћених масовном репресијом.⁵¹ С тога, глобализација се не може одредити нити као позитиван нити као негативан феномен, већ као савремена светска тенденција која са собом доноси низ пропратних, како позитивних тако и негативних појава.

Говорећи о ризицима глобализације, у првом реду настојали су се објаснити изазови пред којима се налази савремени свет у процесима савремене глобализације. Морамо да напустимо премисе Хладног рата, како идеолошке тако и војно-политичке, уколико желимо да развијемо ефикасна средства контроле оружаних сукоба⁵² и климатских и еколошких промена и ризика. Неки аутори сматрају да у несигурном свету Запад своју безбедност види у наоружавању све модернијим и убојитијим оружјима, и у држању „светског Југа под Дамакловим мачем војног интервенционизма“.⁵³ Док, са друге стране, Исток, односно остатак света, процес глобализације и интервенционизма посматра као нео-колонијацију традиционално империјалистички настројеног Запада.

Због свега наведеног, јасно се намеће закључак да је једини пут у мирну будућност апсолутно поштовање међународног правног поретка једнакости и универзалне принципијелности свих актера међународне политике и јединствено деловање свих чинилаца безбедности у свим случајевима угрожавања како глобалне, тако и регионалне, националне или локалне сигурности, мира и стабилности, јер само континуитет мира обезбеђује и континуитет напретка и одрживог развоја, а само међусобно уважавање и недвосмислено поштовање може довести до потпуног консензуса и сагласја око решавања и предупредјења свих актуелних и потенцијалних изазова, ризика и претњи.

Говорећи о ризицима глобализације, у политичко-правном смислу, ти ризици представљају: идеолошке, међународно-правне и безбедносне, у економском смислу глобализацијски ризици првенствено се односе на још увек превелики јаз између богатих и сиромашних, као и појачано надгледање појединих међународних економских институција, као савремених центара моћи у односу према економским политикама појединих држава. Присталице глобализације наглашавају да је она промовисала размену информација, довела до бољег разумевања различитих култура и омогућила тријумф демократије над аутократијом, те да је бујање трговине омогућило већи избор, већу потрошњу, раст животног стандарда, итд. Ипак, јавни, често насилни протести, показују и све веће противљење овом процесу; критичари тврде да су се развијени окористили на рачун неразвијених. Ионако мали удео најсиромашнијих људи света у глобалном доходу у протеклој је деценији пао са ниских 2,3% на још нижих 1,4%.⁵⁴

Успркос научним и технолошким побољшањима, јачању демократских снага и покрета, урушавања већине тоталитарних режима у свету, јачању економске и политичке међузависности, није се у значајнијој мери успео смањити проблем сиромаштва у свету. Глобализација, сиромаштво и неједнакост изазвали су велику пажњу политикара, научника, синдикалних вођа и новинара широм света. Чињеница која још више

⁵¹ Види: Đorđević, R. M. (2005). *Sociologija*. Beograd: Želind, стр. 341.

⁵² Ниједан од оружаних сукоба из 90-их година 20. века није окончан стабилним споразумом. Опстанак хладноратовских институција, претпоставки и реторике одржао је у животу стара подозрења и политике.

⁵³ Holm, H. N., Sorensen, G. (1995). *Whose World Order, Uneven Globalization and the End of Cold War*. Oxford: Oxford University Press.

⁵⁴ Подаци преузети са: <http://www.twinside.org.sg/title/helle-cn.htm>

забрињава јесте да огромне транснационалне компаније постају значајније и моћније од демократски изабраних влада и финансијски независније од многих држава, што интересе власника ставља изнад интереса појединих заједница или потрошача.

Заступници глобализације тврде да тај процес омогућава слободу и опште благодатање. Ипак, нема сумње да је јаз између сиромашних и богатих врло велики и да је након индустријске револуције на светском нивоу порасла неједнакост. У складу са тим, противници глобализације изједначавају је с уништавањем друштва и човекове околине и обично наводе три главне чињенице: да неједнакост наставља расти у условима глобализације, глобализација је узроковала пораст неједнакости, а једини начин за заустављање таквих нежељених и опасних трендова је или зауставити глобализацију или јој барем наметнути трошкове радних и социјалних стандарда.

Уколико се развојне алтернативе не узму у обзир као део акције за хумано друштво, посебно од стране водећих земаља светског капитала, односно до утврђивања равнотеже у светском репродукцијском циклусу, мора ћемо се суочити са уништењем ере глобализације.

Националне културе и идентитети су такође угрожени. Захваљујући ширењу сателитске телевизије, међународних медијских мрежа, глобалне употребе енглеског језика као доминантног у стварању популарне културе која из свега неколико центара (пре свега *Hollywood* и *London*) окупира свет.⁵⁵ Глобализација у облику у којем нам се данас нуди намеће културу која често своди међуљудске односе на размену интереса, тежње човека на тражење већег прихода, а друштво на анонимни простор у којем се тежи једино за самопотврђивањем, уз илузију да сви појединци и народи имају исте могућности, што емпиријски показатељи побијају.

Негативни ефекти глобализације: крајње сиромаштво супротстављено богатству, концентрација економске моћи у уске затворене кругове, уништавање природе, насиље, тескоба и несклад свима су пред очима, и опомињу нас да озбиљно промислимо о економској култури која данас превладава и условљава избор грађана, начин пословања предузећа, административну управу и планирање институција. Такође, народи који су изборили независност и развили државност у неколико последњих деценија засигурно неће желети да је се одрекну због космополитског поретка и свеукупног напретка, па ће међународно друштво вероватно остати чврсто засновано на принципу суверенитета.

Ипак, глобализација, као истинско име и једина реалност нашег времена, ставља пред државнике који воде народе задатак да сагледају могуће ризике безбедности и опште претње света, процене стварне могућности својих армија, туђе интересе и истинске претње, такође и да смислено предвиде развој нових дешавања и уклапање својих народа и интереса у будући оквир света. Да ли ће такво међународно друштво зависити од његовог капацитета да се поново развија, као што је то и раније, остаје да се види.⁵⁶

⁵⁵ Културни ризици глобализације односе се на све веће наметање енглеског језика као универзалног светског језика који потискује остале, не само велике светске језике, при чему се губи и део националног идентитета појединих народа. Од између 6 и 7 хиљада светских језика неколико их „умре“ сваког месеца, а они нису само из сиромашног дела света (недавно су нестали *Catawba* језик у *Massachusetts*-у, *Eyak* на Аљасци, и *Livonski* у Литванији).

⁵⁶ Baylis, J., Smith, S., Owens, P. (2011). *The Globalization of World Politics, 5th edition*. New York: Oxford University Press, стр. 48.

Свакако, у сваком виђењу новог, они који су мудри морају своју заједницу да учине снажнијом, јачом, прилагодљивијом и отпорнијом од досадашњег стања. Они, који су способни да предвиђају догађаје, морају према глобализацији да се односе на стваралачки начин у смислу избора понуђене нужности и уклапања у задато време и стање. Ово делује као парадокс сам по себи, али у политици и стратегији, као и реалном животу, оно шта је само на равни рационалног није довољно за плодносну акцију. Таква акција државника није наравно ирационална, напротив, али је неопходна.

Свеприсутни ризик од угрожавања еколошке безбедности не познаје границе, нема јасно дефинисане оквири ни могућег деловања нити спречавања и сузбијања, те стога и представља глобални проблем, задатак и обавезу. Отуда, иза еколошке безбедности, као претње и потребе, треба да стоји глобална, кровна, организација уз неопходну сарадњу националних субјеката безбедности.

Данас се, ОУН и њене подорганизације, у тренутној геополитичкој констелацији односа, појављују као једина кровна организација која располаже глобалним капацитетима способним да преузме бригу о еколошкој безбедности света. Сарадња, свакако, у значајној мери доприноси у превенцији могућих акцидентата на пољу еколошке безбедности и лимитирана је економском моћи појединачне државе. Због тога, мање развијене земље нису у могућности да ефикасно сарађују са развијеним земљама, поготово уколико им се перманентно намећу норме, стандарди и правила сарадње које оне не могу да испуне.⁵⁷

Из тог разлога јавља се потреба помоћи богатијег и развијенијег дела света и међународних организација оном сиромашнијем делу, како у свим осталим, тако и у областима еколошке и опште безбедности. У том погледу је потребно наћи адекватна решења на глобалном плану уз обавезну материјалну и стручну помоћ земљама у развоју те ургентно испланирати приоритетне задатке на пољу еколошке безбедности имајући у виду угроженост опстанка људске врсте која сваким даном постаје све већа.⁵⁸

Уверени смо, упркос својим урођеним егоистичним поривима, да се човек остварује у заједништву са другима, што доводи до узајамности. Човек има потребу у сваком свом делу да тражи значење и да пружи смисао који надилази његову сврсисходну и утилитарну вредност. Из тог разлога, а у циљу прихватања и примереног вредновања свих својих чланова, у различитости њихових тежњи и знања, друштво треба без идеолошких предрасуда да повеже различита организацијска начела, међу којима су: размена, ауторитет темељен на демократском консензусу и слобода грађанског удруживања.

Време које је пред нама тражи смислену акцију, много рада и одлучне корак наде. Нови начин сагледавања вредности живота захтевају позитивна законска,

⁵⁷ Примера ради, процене показују да је Србији за достизање еколошких стандарда и успостављања система еколошке безбедности на нивоу земаља чланица ЕУ, односно за затварање тог Поглавља преговора о приступању Унији, неопходно улагање од готово 25 милијарди америчких долара, што је два и по пута веће од њених девизних резерви.

⁵⁸ Vranješ, N. (2009). „Globalni aspekti ekološke bezbjednosti”. У: Zbornik radova sa 1. Međunarodne konferencije *Ecological safety in post-modern environment*. Banja Luka: Panevropski univerzitet “APEIRON”, Fakultet pravnih nauka, стр. 7.

животна и организациона решења, али пре свега промену свести и деловања људи. Као што смо могли видети, предности глобализације нису добро распоређене, поготово међу сиромашним земљама. Али циљ не би требао бити мање глобализације, него више глобализације која ће бити боља.

Литература

- [1] Baylis, J., Smith, S., Owens, P. (2011). *The Globalization of World Politics, 5th edition*. New York: Oxford University Press.
- [2] Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press.
- [3] Brzezinski, Z. (1993). *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21th Century*. New York: Touchstone, Rockefeller Center.
- [4] Vranješ, N. (2009). „Globalni aspekti ekološke bezbjednosti”. U: zbornik radova sa 1. Međunarodne konferencije *Ecological safety in post-modern environment*. Banja Luka: Panevropski univerzitet “APEIRON”, Fakultet pravnih nauka.
- [5] Vukmirica, V. (1996). *Ekonomiks i državni menadžment*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [6] Vukmirica, V. (2000). *Svetska trgovinska politika i tržišta*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [7] Gačeša, D. (2008). „Bezbednosni aspekti zaštite životne sredine u Republici Srpskoj-rizici i prijetnje”. U: *Bezbednost i zaštita u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, stanje i perspektive*, zbornik radova. Banja Luka: Fakultet za bezbednost i zaštitu.
- [8] Gutman, R., Rieff D. (eds) (1999). *Crimes of War: What the Public Should Know*. NewYork: Legal Editor.
- [9] Dahrendorf, R. (2004). *Svijet bez oslonca: Globalizacija i anomija*. Zagreb: Europski glasnik (9), br.9.
- [10] Đorđević, R. M. (2005). *Sociologija*. Beograd: Želind.
- [11] Kisindžer, H. (1999). *Diplomatija I*. Beograd: Verzal pres.
- [12] Koen, R., Mihalka, M. (2005). *Saradnja u bezbednosti: Novi horizonti za međunarodni po-redak*, Rasprave Centra Džordž Maršal, br. 3. Beograd. (org. Cooperative Security:New Horizons for International Order, Richard Cohen and Michael Mihalka).
- [13] Maddison, A. (2001). *The World Economy: A Millienial Perspective*. Paris: OECD.
- [14] Mitrović, Lj. (2003). „Prilog sociološkom određenju globalizacije i tranzicije”. U: *Vreme globalizacije*, zbornik, Knežević, M. (prir.). Beograd: Dom kulture „Studentski grad“.
- [15] „*Nacionalna strategija održivog razvoja*“ (2008). Beograd: Vlada Republike Srbije.
- [16] Pečujlić, M. (2002). *Globalizacija–dva sveta* (eng. *Globalization – Two Worlds*). Niš: Univerzitet u Nišu.
- [17] Stiglic, Dž. E. (2002). *Protivrečenosti globalizacije*. Beograd: SBM-h.
- [18] *Stiftung Entwicklung und Friden, Globale Trends 2000: Fakten, Analysen, Prognosen*. Frankfurt am Main, 1999.
- [19] Tojnbee, A. (1970). *A Study of History*. prevod dr Miodraga Lukića. Beograd: Prosveta.
- [20] Touraine, A. (2000). *Can We Live Together? Equality and Difference*. Cambridge: Polity Press.
- [21] UNHCR (2000). *The State of the World’s Refugees 2000: fifty years of Humanitarian Action*. Oksford.
- [22] Hafez, K. (2007). *The myth of media globalization*, Cambridge: Polity Press.
- [23] Hobsbaum, E. (2008). *Globalizacija, demokratija i terorizam*. Beograd: Arhipelag.

- [24] Holm, H. H., Sorensen, G. (1995). *Whose World Order, Uneven Globalization and the End of Cold War*. Oxford: Oxford University Press.
- [25] Huntington, P. S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.
- [26] Waters, M. (1998). *Globalization*. London: Routledge.
- [27] Wolfers, A. (1952). „National security“. U: *Political Science Quarterly*. New York: The Academy of political science.
- [28] Commission on Global Governance (1995). *Our Global Neighbourhood: The Report of the Commission on Global Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- [29] Carter, B. A., William J. P., Steinbruner, D. J. (1993). *A New Concept of Cooperative Security*. Washington, DC: The Brookings Institution Press.
- [30] About Globalization: <http://ssla.oneworld.net>.
- [31] The International Forum on Globalization: <http://www.ifg.org/>
- [32] The Third World Network: <http://www.twinside.org.sg/title/helle-cn.htm>
- [33] United Nations Environment Programme: <http://www.unep.org/>
- [34] United Nations Development Programme: <http://www.undp.org/>
- [35] World Economic Forum: <http://www.wef.com/global-risks-report-2016>